

Adrianna Szczechowicz-Raś

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-6598-2103

adrianna.szczechowicz@uwm.edu.pl

Procesowe skutki nieopłacenia apelacji wniesionej przez zawodowego pełnomocnika w razie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych

Wstęp

Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadziła największą zmianę postępowania cywilnego w ostatnich latach². Mając na względzie zagadnienie omawiane w niniejszym artykule, istotną kwestią jest uchylenie art. 370 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej jako k.p.c.), który regulował odrzucenie przez sąd I instancji apelacji wniesionej po upływie przepisanej terminu, nieopłaconej, z innych przyczyn niedopuszczalnej, jak również apelacji, której braków strona nie uzupełniła w wyznaczonym terminie. W rezultacie sądowi I instancji odebrano kompetencje wstępnego badania apelacji tj. stwierdzenia spełnienia przesłanek dopuszczalności apelacji i ewentualnego jej odrzucenia, a powierzono ich wykonanie sądowi II instancji (art. 373 k.p.c.)³.

W uzasadnieniu ustawy nowelizującej wskazano, że za wskazanym rozwiązaniem przemawia dysproporcja między obciążeniem sądów I i II instancji. Celem wprowadzonej zmiany miało być odciążenie sądów I instancji oraz przyspieszenie przez to rozpoznania przez nie spraw oraz skrócenie czasu trwania postępowania międzyinstancyjnego. Podkreślono, że przekazanie tych kom-

¹ Dz.U. z 2019 r., poz. 1469, dalej jako ustawa nowelizująca.

² Zob. szerzej M. Rzewuski, *Nowelizacja procedury cywilnej z dnia 4 lipca 2019 r. – problemy praktyczne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 55, s. 281–295.

³ M. Wójcik, *Komentarz do art. 373*, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, 2019, Lex; A. Partyk, *Komentarz do art. 373*, [w:] O. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, 2022, Lex; postanowienie SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 18/20, Lex nr 3123887.

petencji sądowi II instancji ma doprowadzić do ujednoczenia orzecznictwa i praktyki związanej z kontrolą formalną apelacji⁴.

Zatem to sąd II instancji rozpoznaje wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony wraz z apelacją oraz sprawdzenie, czy opłata od apelacji została wniesiona. W przypadku wydania orzeczenia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych stronie reprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika to jego doręczenie pełnomocnikowi aktualizuje obowiązek samodzielnego obliczenia i uiszczenia należnej opłaty w terminie wynikającym z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁵ (dalej jako u.k.s.c.). Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie stanowiskiem art. 112 ust. 3 u.k.s.c. zawiera regulację szczególną, wyłączającą możliwość wdrożenia postępowania naprawczego określonego w art. 130 § 1 k.p.c. Konsekwencją niedopełnienia tego obowiązku w terminie jest odrzucenie przez sąd II instancji wniesionego środka zaskarżenia⁶.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie regulacji prawnych oraz praktyki sądowej dotyczącej skutków nieopłacenia apelacji wniesionej przez zawodowego pełnomocnika w przypadku oddalenia w całości lub części wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w świetle ustawy nowelizującej z 2019 r. Należy przede wszystkim odpowiedzieć na pytanie, czy przepisy przewidują zastosowanie tożsamyh sankcji procesowych w odniesieniu do środków zaskarżenia wnoszonych przez zawodowego pełnomocnika oraz tych złożonych osobiście przez stronę, która jest reprezentowana w sprawie przez profesjonalnego pełnomocnika. Za główny cel artykułu przyjęto również rozważenie wpływu na postępowanie odwoławcze zmiany na postawie ustawy nowelizującej kompetencji sądu II instancji w zakresie wstępnego badania apelacji, w tym co do wniesionej opłaty od apelacji.

Udział zawodowego pełnomocnika przy uiszczaniu opłat sądowych

Zgodnie z art. 112 ust. 2 u.k.s.c. jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawnomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks po-

⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3137, Sejm RP VIII kadencji, s. 80.

⁵ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2257 z późn. zm.

⁶ Uchwała SN z 16 listopada 2012 r., sygn. akt III CZP 56/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 70; postanowienia SN: z 22 września 2011 r., sygn. akt V CZ 67/11, Lex nr 964495; z 1 czerwca 2011 r., sygn. akt II CZ 19/11, Lex nr 1274962; z 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt V CZ 21/14; z 4 lipca 2014 r., sygn. akt II CZ 24/14, Lex nr 1483577; z 28 stycznia 2016 r., sygn. akt I CZ 108/15, Lex nr 1994367.

stępowania cywilnego. Stosownie jednakże do treści art. 112 ust. 3 u.k.s.c. przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekł sąd I instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu II instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego za ukształtowany należy uznać pogląd, że art. 112 ust. 3 u.k.s.c. ma zastosowanie jedynie w przypadku, gdy pismo zostało wniesione przez profesjonalnego pełnomocnika. Regulacja ta ma wyjątkowy charakter, a zatem powinna być ściśle wykładana. Zatem wskazana regulacja nie będzie obowiązywała, gdy pismo zostało podpisane oraz wniesione przez stronę osobiście, mimo że jest ona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika⁷. Za przyjęciem tego poglądu przemawia przede wszystkim jednoznaczny wynik wykładni językowej. W ustawie zostało użyte określenie „pismo wniesione przez adwokata”. Pod pojęciem „wnieść” rozumie się „przedstawić, przedłożyć komuś coś do rozpatrzenia, załatwienia (zwykle na piśmie)”⁸. Jak podkreślił Sąd Najwyższy, wniesienie pisma do sądu jest czynnością procesową, a dokonuje tego ten podmiot, który podpisuje pismo, bez względu na to, przez kogo zostało sporządzone. Uzależnienie zastosowania art. 112 ust. 3 u.k.s.c. od wniesienia pisma przez wyraźnie oznaczone podmioty prowadzi do jednoznacznego wniosku, że wyłączenie zastosowania art. 112 ust. 2 u.k.s.c. odnosi się tylko do tych podlegających opłacie pism, które wniósł którykolwiek z wymienionych w ustawie kwalifikowanych pełnomocników. Za trafnością poglądu Sądu Najwyższego przemawia fakt, że wniesienie osobiście przez stronę środka odwoławczego jest wyrazem realizacji przysługujących stronie uprawnień procesowych, których nie ogranicza ustanowienie pełnomocnika. Poza wypadkami, w których ustawa przewiduje obowiązkowe zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych (art. 87¹ § 1 k.p.c.), pełnomocnik procesowy nie musi dokonywać wszystkich czynności procesowych. Ograniczenie dotkliwych dla strony skutków zaniechania opłacenia pisma (a zwłaszcza środka odwoławczego) tylko do czynności dokonanych przez pełnomocników odpowiada przyjętym rozwiązaniom pozwalającym także stronom

⁷ Postanowienie SN z 9 października 2015 r., sygn. akt IV CZ 36/15, Lex nr 1932244.

⁸ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, t. III, Warszawa 1989, s. 738.

osobiście dokonywać wszelkich czynności procesowych, niezależnie od czynności podejmowanych przez ustanowionych pełnomocników procesowych (art. 86 k.p.c.), przy czym strona, jako mocodawca, może mieć wpływ na czynności pełnomocnika m.in. przez prostowanie lub odwoływanie oświadczeń pełnomocnika (art. 93 k.p.c.). Skoro w ustawie jednoznacznie przewiduje się surową sankcję tylko w odniesieniu do pism wnoszonych przez pełnomocnika, nie ma podstaw do uznania, że tą samą sankcją objęte są pisma wniesione osobiście przez stronę, nawet jeśli strona ta jest reprezentowana w sprawie przez profesjonalnego pełnomocnika. Ponadto Sąd Najwyższy, uzasadniając swoje stanowisko, wskazał, że według zamierzeń ustawodawcy wyrażonych w projekcie ustawy zmieniającej art. 112 u.k.s.c. ma harmonizować z zawartymi w art. 130² k.p.c. konsekwencjami wniesienia przez profesjonalnych pełnomocników pism podlegających opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Chociaż wymienione przepisy znajdują lub znajdowały się w różnych aktach, ze względu na to, że regulują zbliżoną materię procesową i pełnią zbliżoną funkcję procesową, użyte w nich te same określenia powinny być co do zasady jednakowo interpretowane. Sąd Najwyższy zwrócił również uwagę na odmienność regulacji zawartej w art. 102 ust. 4 u.k.s.c. Zwrócenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego nastąpi bez względu na to, czy wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych wniosła sama strona, czy też reprezentujący ją adwokat lub radca prawny. Jak słusznie podkreśla Sąd Najwyższy, nie można zatem uznać, że wniesienie pisma przez adwokata lub radcę prawnego oznacza to samo co wniesienie pisma przez stronę przez nich reprezentowaną w sprawie⁹.

Należy podzielić wątpliwości Marcina Bika, że może dochodzić w praktyce do niepożądanych zachowań pełnomocników, którzy, chcąc wydłużyć termin do złożenia opłaty od pisma, przygotowują jego treść, a strona je jedynie podpisze. Natomiast nie jest to na tyle przekonujący argument, aby formułować wniosek *de lege ferenda* rozszerzenia regulacji także na sytuacje, w których pismo podlegające opłacie pochodzi od samej strony, gdy jest ona w sprawie reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika¹⁰. Należy bowiem mieć na względzie konieczność zapewnienia realizacji uprawnień procesowych stron. Omawiana regulacja zawiera jedną z surowszych sankcją w postaci odrzucenia środka odwoławczego lub innego środka zaskarżenia, a zatem dalsze jej rozszerzenie byłoby zbyt rygorystyczne.

⁹ Postanowienie SN z 3 lutego 2012 r., sygn. akt I CZ 172/11, Lex nr 1133795; wyrok SA w Katowicach z 2 lipca 2018 r., sygn. akt V ACa 176/16, Lex nr 2535352; uchwała SN z 9 lutego 2012 r., sygn. akt III CZP 92/11, Lex nr 1212748.

¹⁰ M. Bik, *Termin do opłacenia pisma w razie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych strony reprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika (wybrane zagadnienia na tle orzecznictwa)*, „Polski Proces Cywilny” 2016, nr 1, s. 101–122.

Oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w części

W orzecznictwie oraz w literaturze występowała rozbieżność co do tego, czy dopuszczalne jest zastosowanie art. 112 ust. 3 u.k.s.c. w razie częściowego uwzględnienia wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych. Według pierwszego poglądu dyspozycja art. 112 ust. 3 u.k.s.c. obejmuje wyłącznie sytuacje, w których doszło do prawomocnego oddalenia wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych w całości. Zastosowanie się profesjonalnego pełnomocnika do dyspozycji art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie będzie zatem możliwe w razie częściowego zwolnienia od kosztów sądowych z uwagi na fakt, że wysokość opłaty będzie wynikać z orzeczenia sądu, a nie z ustawy o kosztach. Tak określonej przez sąd opłaty nie można bowiem uznać za opłatę stosunkową w rozumieniu definicji legalnej pojęcia opłaty stosunkowej¹¹.

Aktualnie jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego za ukształtowany należy uznać pogląd, że prawomocne oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, zarówno w całości, jak i w części, powinno stanowić dla takiego pełnomocnika informację o obowiązku uiszczenia opłaty w terminie tygodniowym od daty doręczenia postanowienia. Utrwalone stanowisko Sądu Najwyższego odpowiada wykładni celowościowej. Celem regulacji zawartej w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. było bowiem dążenie do przyspieszenia przebiegu postępowań sądowych oraz odciążenia sądów od dokonywania czynności związanych z wzywaniem stron reprezentowanych przez profesjonalnych pełnomocników o uiszczenie opłat sądowych w sytuacji, gdy konieczność uiszczenia opłaty i jej wysokość wynika jednoznacznie z przepisów u.k.s.c. oraz orzeczeń sądów w przedmiocie złożonego przez stronę wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych¹². Sąd Najwyższy krytycznie odniósł się do wyżej wskazanego stanowiska, stwierdzając, że nie ma podstaw do przyjęcia, iż skutek częściowego zwolnienia od kosztów opłata stała traci swój charakter. Ustawa o kosztach sądowych przewiduje jedynie trzy rodzaje opłat: stosunkową, stałą i podsta-

¹¹ K. Gonera, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, 2011, Lex; R. Flejszar, M. Malczyk-Herdżina, *Konsekwencje oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w świetle art. 112 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, „Radca Prawny” 2010, nr 6, s. 21–30; postanowienie SA w Katowicach z 9 lipca 2012 r., sygn. akt III APz 12/12, Legalis nr 1067527.

¹² Postanowienia SN: z 3 lutego 2012 r., sygn. akt I CZ 172/11, Lex nr 1133795; z 23 maja 2014 r., sygn. akt III CZ 14/14, Lex nr 1274946; z 4 lipca 2014 r., sygn. akt II CZ 25/14, Lex nr 1489235; z 9 października 2014 r., sygn. akt IV CZ 57/14, Lex nr 1521323; z 20 listopada 2014 r., sygn. akt V CZ 80/14, Lex nr 1551484; z 25 lutego 2015 r., sygn. akt IV CZ 104/14, Lex nr 1652726; z 21 stycznia 2016 r., sygn. akt III CZ 57/15, Lex nr 1977925; z 27 stycznia 2016 r., sygn. akt II CZ 92/15, Lex nr 2016025; z 17 lutego 2016 r., sygn. akt III CZ 1/16, Lex nr 2021930; z 21 lipca 2016 r., sygn. akt II CZ 80/16, Lex nr 2082060; z 28 sierpnia 2014 r., sygn. akt II PZ 8/14, Lex nr 1508981; z 25 lutego 2015 r., sygn. akt II UZ 77/14, Lex nr 1656503; z 15 grudnia 2015 r., sygn. akt III PZ 9/15, Lex nr 2004202 oraz z 11 lutego 2016 r., sygn. akt II PZ 19/15, Lex nr 2019539.

wową. Opłata stała jest opłatą, która ma niezmienną wysokość i jest pobierana w sprawach wymienionych w art. 12 u.k.s.c. Zwolnienie od obowiązku poniesienia części opłaty powoduje jedynie ten skutek, że strona jest zobowiązana do uiszczenia opłaty stałej w wysokości niższej, natomiast nie zmienia się charakter tej części opłaty i nie przekształca się ona w żadną z pozostałych postaci opłat. Sąd Najwyższy słusznie przyjął, że częściowe oddalenie wniosku o zwolnienie strony od kosztów sądowych nie zmienia charakteru tej opłaty, wynikającego z przepisów u.k.s.c., określających jakiej opłacie podlega dane pismo procesowe. Wysokość opłaty, którą wówczas obowiązana jest uiścić strona, jest określona wprost w postanowieniu sądu o częściowym zwolnieniu od kosztów sądowych albo stanowi określony w tym postanowieniu ułamek lub procent opłaty należnej od danego pisma procesowego (według przepisów u.k.s.c.). W takim przypadku obliczenie wysokości tej opłaty wymaga dokonania prostej operacji matematycznej z uwzględnieniem dwóch czynników: należnej opłaty od pisma procesowego podlegającego opłacie o charakterze stałym lub stosunkowym oraz określonego w postanowieniu o częściowym zwolnieniu od kosztów sądowych ułamka (procentu), w jakim strona została zwolniona z należnej opłaty¹³. W orzecznictwie podkreśla się również, że mając na względzie konieczność wykonania jedynie obliczeń matematycznych, przyjęcie odmiennego stanowiska wyrażałoby nieufność do kompetencji profesjonalistów¹⁴. Stanowisko wyrażone w powołanym orzecznictwie znalazło uznanie w piśmiennictwie¹⁵. Jak słusznie wskazują Andrzej Zieliński oraz Kinga Flaga-Gieruszyńska, „artykuł 112 § 3 KSCU wprowadził obowiązek opłacenia pisma w terminie 7 dni od otrzymania postanowienia oddalającego wnioski o zwolnienie od tego obowiązku. Nie dotyczy to tylko sytuacji, gdy wniosek o zwolnienie od kosztów został w całości oddalony. W każdym przypadku, a więc i częściowego uwzględnienia wniosku, oddalenie w pozostałym zakresie wiąże się z uiszczeniem opłaty bez wezwania profesjonalnego pełnomocnika. Nie do zaakceptowania są poglądy nakazujące uiszczenie opłaty apelacyjnej bez wzywania jedynie w razie całkowitej odmowy zwolnienia od kosztów, a wymagające, w razie zwolnienia od opłaty w zakresie przekraczającym kwotę X, wystosowanie osobnego wezwania do uiszczenia tejże opłaty X przez profesjonalnego pełnomocnika w kolejnym terminie”¹⁶.

¹³ Postanowienia SN: z 2 czerwca 2011 r., sygn. akt I CZ 51/11, Lex nr 1274946; z 6 lipca 2011 r., sygn. akt I CZ 72/11, Lex nr 1274948; z 26 października 2011 r., sygn. akt I CZ 91/11, Lex nr 1308030; z 24 maja 2012 r., sygn. akt V CZ 12/12, Lex nr 1243103.

¹⁴ Postanowienie SN z 23 marca 2011 r., sygn. akt V CZ 116/10, Lex nr 1108525.

¹⁵ P. Feliga, *Komentarz do art. 112*, [w:] P. Feliga (red.), *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, 2022, Lex; P. Rylski, *Udział fachowego pełnomocnika przy uiszczeniu opłat sądowych*, [w:] M. Wild (red.), *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Analiza funkcjonowania – wnioski de lege ferenda*, 2015, Lex.

¹⁶ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Komentarz do art. 112*, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Art. 98–124 KPC. Komentarz*, 2019, Legalis.

Odrzucenie apelacji przez sąd II instancji

Przed wejściem w życie ustawy nowelizującej sąd I instancji był zobowiązany do przeprowadzenia wstępnej kontroli formalnej apelacji. Kontrola ta dotyczyła m.in. prawidłowego opłacenia apelacji, a w sytuacji, w której żądanie zwolnienia od kosztów sądowych było składane wraz z apelacją, to właściwym do złożenia i rozpoznania wniosku był sąd I instancji. W razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i nieopłacenia apelacji podlegała ona odrzuceniu przez sąd I instancji na posiedzeniu niejawnym¹⁷. Następnie sąd II instancji również dokonywał kontroli przedłożonej przez sąd I instancji wraz z aktami sprawy apelacji pod kątem możliwości jej merytorycznego rozpoznania. W ustawie nowelizującej odstąpiono od dotychczasowego modelu podwójnej kontroli dopuszczalności apelacji. Ustawodawca, realizując koncepcję przyspieszenia rozpoznawania spraw w instancji odwoławczej¹⁸, uchylił art. 370 i 372 k.p.c. i nadał nowe brzmienie art. 371 i 373 k.p.c. oraz wprowadził art. 373¹ k.p.c. W konsekwencji rola sądu I instancji została ograniczona do zarejestrowania wpływu apelacji i czynności technicznej, polegającej na przekazaniu akt sprawy sądowi II instancji. Natomiast wszelkie czynności kontrolne badania dopuszczalności apelacji zostały skoncentrowane w sądzie II instancji. Sąd II instancji władny jest do rozpoznania ewentualnego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych złożonego wraz z apelacją oraz sprawdzenia, czy strona uiszczyła opłatę od apelacji. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, „regulę wyrażoną w art. 105 ust. 1 u.k.s.c. należy zatem *de lege lata* rozumieć w ten sposób, że strona może wprawdzie zgłosić wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych z apelacją w sądzie pierwszej instancji, jednak wniosek taki podlega przekazaniu, wraz z apelacją, sądowi drugiej instancji właściwemu do kontroli dopuszczalności i merytorycznego rozpoznania apelacji”¹⁹.

W poprzednim stanie prawnym postanowienie sądu II instancji o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych było niezaskarżalne. Jedynie na podstawie art. 380 k.p.c. możliwa była jego kontrola, jeżeli odmowa zwolnienia od kosztów sądowych zamykała drogę do wniesienia środka zaskarżenia. Sąd Najwyższy, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, rozstrzygał w oparciu o wskazany wyżej przepis o zasadności odmowy przyznania zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej²⁰.

¹⁷ T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, s. 94; T. Wiśniewski, *Postępowanie sprawdzające. Odpowiedź na apelację*, [w:] J. Gudowski (red.), *Środki zaskarżenia*, t. III, cz. 1, seria: System Prawa Procesowego Cywilnego, Warszawa 2013, s. 233; postanowienie SN z 15 lutego 2019 r., sygn. akt II CZ 69/18, Lex nr 2621047.

¹⁸ Zob. szerzej M. Dziembowska, *Przyspieszenie postępowania jako cel zmiany postępowania zażaleniowego w nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 53, s. 87–102.

¹⁹ Uchwała SN z 18 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 14/20, Lex nr 3126223.

²⁰ Postanowienia SN: z 15 czerwca 2011 r., sygn. akt V CZ 25/11, Lex nr 1314563; z 17 września 2020 r., sygn. akt I CZ 7/20, Lex nr 3066661.

Zastrzeżenie to jest aktualne także na gruncie ustawy nowelizującej, bowiem nie ma możliwości odrębnego zaskarżenia postanowienia sądu II instancji o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych. Orzeczenie takie nadal może być jednak poddane kontroli na podstawie art. 380 k.p.c., również na etapie składania apelacji, jeżeli odmowa zwolnienia od kosztów sądowych zamyka drogę do jej skutecznego wniesienia. Skarżący, wnosząc zażalenie na postanowienie o odrzuceniu apelacji, może kwestionować odmowę zwolnienia od kosztów sądowych uniemożliwiającą skuteczne złożenie apelacji²¹. Zażalenie to rozpoznawane jest przez inny skład sądu II instancji i nie jest ograniczone do spraw kasacyjnych. Sąd Najwyższy podkreśla, że rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu II instancji o odrzuceniu skargi kasacyjnej z powodu nieuiszczenia opłaty sądowej obejmuje także (na wniosek strony) kontrolę postanowienia tego sądu o oddaleniu wniosku o zwolnienie strony od kosztów sądowych, w szczególności opłaty²².

W piśmiennictwie można jednak spotkać zapatrywanie, według którego powierzenie sądowi II instancji wyłącznej kompetencji do wstępnego badania apelacji może przyczynić się do przyspieszenia postępowania międzyinstancyjnego, gdyż skrócony powinien być w praktyce czas przekazania apelacji przez sąd I instancji do sądu odwoławczego. Podkreśla się przy tym jednocześnie, że nie oznacza to automatycznego przyspieszenia rozpoznawania spraw, bowiem przy założeniu, iż nie zmieni się liczba wnoszonych apelacji, nie zmieni się również czas oczekiwania na wyznaczenie rozprawy apelacyjnej, chyba że strony nie złożą wniosku o przeprowadzenie rozprawy, a sąd II instancji, korzystając z możliwości wprowadzonej w znowelizowanym art. 374 k.p.c., rozpozna sprawę na posiedzeniu niejawnym²³.

Bardziej przekonujący wydaje się jednak ten nurt piśmiennictwa, w którym zaaprobowano wprowadzone zmiany. Jak słusznie stwierdził Tadeusz Wiśniewski, „bez wątplenia ten nowy stan rzeczy jest odpowiedni, gdyż zmniejsza uciążliwość postępowania wstępnego (sprawdzającego), skoro w miejsce dwóch prowadzi się tylko jedno takie postępowanie, co sprzyja też sprawności całego postępowania apelacyjnego”²⁴. Autor zwrócił również uwagę, że sprzyjać temu będzie dokonana modyfikacja zasad zaskarzania postanowień wydawanych w związku z postępowaniem kontrolnym.

²¹ Uchwała SN z 18 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 14/20, Lex nr 3126223.

²² Postanowienie SN z 10 maja 2018 r., sygn. akt I PZ 4/18, Lex nr 2486865.

²³ K. Drozdowicz, *Czy uchylene art. 370 KPC przyspieszy rozpoznawanie spraw przed sądami II instancji?*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 4, s. 218; A. Kościółek, *Regulacja prawna apelacji w świetle nowelizacji KPC*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 21, s. 1159.

²⁴ T. Wiśniewski, *Komentarz do art. 373*, [w:] T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II: *Artykuły 367–505(39)*, 2021, Lex.

Podsumowanie

Złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wraz z apelacją powoduje, że termin obowiązku uiszczenia opłaty zostaje przesunięty i rozpoczyna swój bieg od dnia doręczenia orzeczenia sądu II instancji. Po upływie tygodniowego terminu od doręczenia zawodowemu pełnomocnikowi postanowienia oddalającego wniosek, w przypadku braku dokonania opłaty, apelacja zostanie odrzucona. Regulacja ta, ze względu na surową sankcję, powinna być ściśle wykładana. Skoro wskazane zostało, że dotyczy ona pisma, które „zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego”, to oznacza, że przepis ten nie mógł znaleźć zastosowania, gdy pismo podlegające opłacie wniosła strona osobiście nawet jeśli była reprezentowana przez jednego z tych pełnomocników.

Nie powinien też budzić wątpliwości fakt, że art. 112 ust. 3 u.k.s.c. znajduje również zastosowanie w razie częściowego uwzględnienia wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych. Częściowe zwolnienie od kosztów nie powoduje, że opłata stała traci swój charakter, a wywołuje jedynie ten skutek, iż profesjonalny pełnomocnik jest zobowiązany wykonać proste obliczenie matematyczne opłaty od apelacji, którą strona winna uiścić.

Ustawodawca w art. 394² § 1¹ k.p.c. przewidział katalog zamknięty postanowień wydanych przez sądy odwoławcze, na które przysługuje zażalenie poziome do innego składu sądu II instancji tego sądu. Zatem procedura postępowania cywilnego nie przewiduje możliwości zaskarżenia w drodze zażalenia postanowień sądu II instancji w przedmiocie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Rozwiązanie to było już przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego, który stwierdził, że „przepis art. 394 (1) § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim wyklucza zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, wydanego po raz pierwszy przez sąd II instancji, został uznany za zgodny z Konstytucją”²⁵.

Ustawą nowelizującą wprowadzono zmianę, przekazując jedynie sądowi II instancji kompetencje do rozpoznania wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych złożonego wraz z apelacją oraz sprawdzenia, czy strona uiściła opłatę od apelacji. W przypadku oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych złożonego przez zawodowego pełnomocnika, to ciąży na nim jako profesjonalnym uczestniku obrotu prawnego obowiązek samodzielnego uiszczenia opłaty bez konieczności wzywania strony do uiszczenia opłaty. Doręczenie pełnomocnikowi postanowienia o oddaleniu wniosku bądź o częściowym tylko uwzględnieniu zwolnienia od opłaty powoduje rozpoczęcie biegu siedmiodniowego terminu do zapłaty całej albo pozostałej części opłaty od apelacji. Wniesienie wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia bądź złożenie

²⁵ Wyrok TK z 31 marca 2009 r., sygn. akt SK 19/08, Lex nr 487553.

niedopuszczalnego zażalenia na postanowienie wydane przez sąd II instancji, oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, nie przerywa biegu terminu tygodniowego, przewidzianego w art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W doktrynie w odniesieniu do wprowadzonych ustawą nowelizującą zmian wskazuje się, że należy rozważyć, czy przekazanie kontroli wstępnej apelacji wyłącznie sądowi odwoławczemu nie spowoduje z kolei przedłużenia postępowań na skutek nadmiernego obciążenia sądów II instancji. Jednakże zdaniem autorki, mimo podnoszonych wątpliwości, rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie.

Wykaz literatury

- Bik M., *Termin do opłacenia pisma w razie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych strony reprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika (wybrane zagadnienia na tle orzecznictwa)*, „Polski Proces Cywilny” 2016, nr 1.
- Drozdowicz K., *Czy uchylenie art. 370 KPC przyspieszy rozpoznawanie spraw przed sądami II instancji?*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 4.
- Dziembowska M., *Przyspieszenie postępowania jako cel zmiany postępowania zażaleniowego w nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 53.
- Ereciński T., *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Feliga P., *Komentarz do art. 112*, [w:] P. Feliga (red.), *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, 2022*, Lex.
- Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Komentarz do art. 112*, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Art. 98–124 KPC. Komentarz, 2019*, Legalis.
- Flejszar R., Malczyk-Herdżina M., *Konsekwencje oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w świetle art. 112 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, „Radca Prawny” 2010, nr 6.
- Gonera K., *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, 2011*, Lex.
- Kościółek A., *Regulacja prawna apelacji w świetle nowelizacji KPC*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 21.
- Partyk A., *Komentarz do art. 373*, [w:] O. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany, 2022*, Lex.
- Rylski P., *Udział fachowego pełnomocnika przy uiszczaniu opłat sądowych*, [w:] M. Wild (red.), *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Analiza funkcjonowania – wnioski de lege ferenda, 2015*, Lex.
- Rzewuski M., *Nowelizacja procedury cywilnej z dnia 4 lipca 2019 r. – problemy praktyczne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 55.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. III, PWN, Warszawa 1989.
- Wiśniewski T., *Komentarz do art. 373*, [w:] T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. II: Artykuły 367–505(39)*, 2021, Lex.
- Wiśniewski T., *Postępowanie sprawdzające. Odpowiedź na apelację*, [w:] J. Gudowski (red.), *Środki zaskarżenia*, t. III, cz. 1, seria: System Prawa Procesowego Cywilnego, C.H. Beck, Warszawa 2013.

Wójcik M., *Komentarz do art. 373*, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, 2019, Lex.

Summary

Consequences of non-payment of an appeal brought by a professional attorney in the event of a refusal to exempt from court fees

Keywords: civil proceedings, court costs, appeal, second-tier tribunal.

The Act of 4 July 2019 amending the Code of Civil Procedure and certain other acts introduced the largest change to civil procedure in recent years. There are many interesting legal threads emerging in this respect, which would certainly require separate, detailed studies. The purpose of this article is to present the legal regulations and court practice regarding the effects of dismissing an application for exemption from court fees when the appeal was brought by a lawyer, attorney-at-law or patent attorney in the light of the 2019 amendment. The author discussed the changes introduced by the last amendment and presented their assessment presented in the judicature and literature. The court of the second instance will decide on the application for exemption from court costs submitted together with the appeal, and the court's decision is not subject to appeal. If such an application, which was submitted by a professional attorney is rejected, it, as a professional participant in legal transactions, is obliged to pay the fee on its own, without requiring the party to pay the fee. Failure to do so will result in the dismissal of the appeal.

